

FERDINANDY GYÖRGY

Vegyesnyolcas

Bélának és Nórinak

Ruszli

Csak így, kézben viszem haza: véletlenül akadtam rá, szorongatom a dunsztosüveget. Jól fog esni, ebben a melegben. Régen, emlékszem, mindig leittam róla az ecetet. A hagymához pedig sört, vajaskenyeret.

És akkor megáll előttem ez az ember. Csippent a szemével, nézi a halat. „Ezt már hiába dobja vissza!” – mondja. „Dobja a halál!” – feleltem.

Beáll a szerelvény. Szép szál férfi, cekkert lóbál, lehuppan szembe velem.

– A fiamnál voltam – mondja. Meglátogattam a gyereket.

Tudomásul veszem. Ülünk a hatvanegyesen.

– Ön is volt már ilyen helyzetben?

– Voltam.

– Bizony – mondja. Furcsán érzi magát az ember, nem igaz? Amikor kidobják a gyerekek.

Valami angol nyelvű szöveg van a mellén. Biblia-idézet: Salt Lake City, csillagok és vízszintesek. – Jenő! – kiált fel hirtelen.

A kocsi végében, egy másik cekkeres. Elvigyorodik, szájában villannak a fémfogak.

– A művezetőm volt – hallom. Szintén fegyveres.

Átül hozzá, lekezelnek. Azután mégis visszajön, úgy döntött, itt marad velem.

– Nem bántam meg – mondja.

– Miért, ő megbánta?

Kihúzza magát:

– Ő sem bánta meg.

Hallgattunk, a villamos áthalad a vasúti híd alatt.

– Bizony – bólogat. Ülünk itt uram néhányan, akik ismerjük az életet! És csak nézzük – teszi hozzá – amint körülöttünk minden tönkremegy.

Beállt egy borozóba. Ebben a kánikulában. Ha már kidobta a gyerek.

Az utak errefelé még macskakövesek. Emberem kifújja az orrát. Dél van, szikrázik a fény a macskaköveken.

– Leszáll? – kérdezi. Kezet ad.

– Sok mindent megtanultunk mi – szól ki utánam. Csak azt nem tanították meg nekünk, hogy mi a szeretet.

Salt Lake City. A Feneketlen tó. József Attila. Gyerekkoromban azt hittem: alagút a Dunába vezet. Később tudtam meg: agyagbánya volt, egészen egyszerűen.

Feneketlen. Álmomban felsírtam utána. A Nagy Sóstavakat pedig sose láttam. Csak ezt a nádas övezte édes, lágy vizet.

Döcög tovább a szerelvény. Szorongatom a dunsztosüveget.

Kalambassz

Kuporgok a stúdió kerekasztalánál, olvasom a szövegeimet. Azazhogy olvasnám: a technikusok üvegkalitkájában ülő hölgy félbeszakít, valahányszor belelendülök.

Történetem színhelye a Kennedy-repülőtér, a távolság érzékeltetésére gyakoriak benne az idegen szavak. Például helyi szóhasználatlaltal, konnekiós és nem csatlakozó busz köti össze a légitársaságokat.

- Kaneksön! - vág a szavamba a néni. És nem busz, hanem bassz, természetesen. A szexualitás nyelve a magyar irodalomban, hallom, szegényes, de ezt talán mégse kelle-ne. Szerényen megkérdezem, hogy itt, a Nemzeti Múzeum árnyékában, klöbnek vagy klubnak ejtik a klubokat.

A türelmem akkor fogy el, amikor Kolombót, a mesterdetektívet (aki melleleg Falk Péter, a mi Miksánk valamelyik dédunokája) kalitkájából lekalambózza cenzo-rom. Kolombusz Kristófot - álnokul - Kalambassznak olvasom én is: legyünk követ-kezetesek!

A műsor kis híján félbeszakad. A hölgy gesztikulál, a technikusok vonogatják a vállukat. Amerikából jöttem, senki sem érti, miért nem ejtem ki Folk Píttert szépen, angolosan.

Nem akarok megbántani senkit, nem árulom el, hogy ennél a pesti angolnál még az én fonetikus olvasatomat is könnyebben megértenék az amerikaiak. A meseautót is kadillaknak ejtik franciák, németek, spanyolok. Csak mi facsarunk belőle kedilekket, majomkodó magyarok.

Magyarázzam, hogy az angol szókinsnek több mint a fele (hatvan százaléka) a latinból ered? És hogy neveltség és deákos műveltségű országban angollá léptetni elő ezeket a nagyapáink által nemrég még latinul használt szavakat?

Nem magyarítjuk meg a nyakunkba szakadó idegen kifejezéseket: Lelkünk rajta. De legalább engedjük, hogy magyarosan ejtsék ki őket a helyes hangsúlyozás, hang-lejtés törvényeit ösztönösen alkalmazó magyarok!

Szegény Lőrincze Lajos hiába ismételtette, hogy az idegen szók, nevek ejtésében csak annyira szabad igazodnunk az eredetihez, amennyire nyelvünk hangrendszere azt erőltetés nélkül megengedi.

Értem én, hogy mi történik itt, hogyisne érteném! Csak azt nem tudom felfogni, hogy műsorainkban miért az íróval, ezzel a makacs, maradi alakkal olvastatják fel saját írásait. Ne akadna színész, aki divatosan, kedillekkel suhanna át a Kennedyn, a - valljuk be - mégiscsak snassz kaneksön bassz helyett?!

Kérdezni

Naiv, gyermeteg elképzelés: a megfáradt világjáró hazatér, és átadja a tudást, amit összeszedett félévszázados tanulmányútja alatt. A valóság más. Az ember észreveszi, hogy hiába múlnak az évek, nem kérdezi senki. Honfitársai megállapítják, hogy nem is lehet olyan rossz itt Keleten az élet, ha már ezt választotta, és nem a déli tengereket.

Lehet, hogy ez így természetes. A messziről jött próféták általában ellenszenves, kártékony alakok. Csakhogy közben Európáról fantáziál körülötte az ország.

Régi tapasztalat, hogy aki nem tud kérdezni, nem is kap értelmes, hasznavehető válaszokat.

Most így kapásból csak Pierkém jut az eszembe. A párizsi öregfiú, aki egy idő óta újra itt él, Budapesten, halkán, magányosan.

Annak idején rendszeresen feltűnt a bulvárlapokban a képe: írt, rendezett, világos színésznő volt a felesége, az új hullám nemzedékéhez tartozott. Később gitározott: magyarra fordította Brelt és Ferrét. Akkor már nem írtak róla a párizsi bulvárlapok.

Néha még most is énekelget. A háza nyitva áll fenn a Naphegyen, körülülük a fiatalok. Feszengve hallgatják a furcsa, szokatlan Brassens-dalokat. Jobban szeretik őket eredetiben: úgy sejtelmesek, nosztalgikusak.

Igaz, valamikor az ötvenes évek elején még a Szajna partján is volt némi fesztély, amikor megszólaltak ezek az új trubadúrok a balpart kávéházaiban. Ma azonban a gitáros poétáknak már minden antológiában helye van.

Az, hogy Pierkém fordításainak itthon is helye lenne, eszébe se jut senkinek. A rádióban, a képernyőn vonaglanak az amerikaiak. Hallgatjuk őket. Ettől válnánk – valami csoda folytán – európaiakká.

No, azért van itt érdeklődés a Nyugatról érkező öreglegények iránt, legyünk igazságosak. Nemcsak a lányokra gondolok, akik pénzért, hivatalból mindenütt a világon meghallgatják a vén hajósokat. Pierkém körül is feltűnt már egy karneolszemű üzletasszony. Lesz, akinek jól fog jönni feddhetetlen múltja, vagy a kocsiján a francia rendszám. Az, hogy ilyenkor, az élet alkonyán, még egyszer, utoljára, egy kis szeretetre vágyik az ember. Naivan, gyermekesen.

Végül is mindegy, hogy ki hallgatja meg: botfűlű, botcsinálta európeereink, vagy az Ártánd és Hegyeshalom között pendlítő üzbég üzletasszonyok.

Esti

Útravalónak itt és ott, Keszthelyen és Kaliforniában, ugyanazt kapta ez a nemzedék. Krúdyt és Kosztolányit, példának okáért. Azt a nosztalgiát, amit én is negyven éve magammal hordozok.

Ilyenkor, itthon, arra vagyok kíváncsi, hogy mihez kezdett örökségünkkel az, aki nem szedte a nyakába a világot. Aki negyven éve, a nagy földindulásakor, idehaza maradt.

Ezért ülök ma este itt a moziban. Mert ez egy pesti mozgóképszínház, ez a dohos hodály. A három negyvenes égő, az apró, gyűrött vászon a falon. Nincs se híradó, se reklám, még csak zene se szól a szünetben. Se tökmag, se fagyaltárusok.

Sem pedig közönség. Fellelegzem, amikor a gépész mégiscsak berángatja a függönyt, és fent a magasban ugrálva, recsegve – visszaszámlálás: hét-hat-öt! – beindul a filmszalag.

Azután megfeledekzem a külvilágról. A kis körúti teremben – micsoda tömény gyönyörűség! – megszólal a hajókiért, és halk, távoli morajlás: mozogni kezd a tenger a Palatinuson.

Hetekig vártam erre a napra. Budapesten a belvárosi mozik másféle filmeket játszanak. Nem minősítem őket. Tőlünk valamennyi alkatilag kontinentálisan idegen. Mai magyar mű, ha egyáltalán műsorra kerül, egyetlen estére tűnik fel, valahol kint a peremen.

Utaznak a tenger felé, Kornél, az ifjú titán, és árnyéka: ami az álmokból, a reményből harminc év után megmaradt. A történet utközben áll össze: két egymásra vetített vonatút alatt.

A székek kemények, kényelmetlenek. Amikor megszakad a képsor (Esti meghal, Kornél eléri a tengert), mégis mindenki ülve marad. Mert időközben megtelt a szomorú terem. A három negyvenes égő sápadt arcokba világít, félszáz fiatalember figyel a stáblistán emelkedő nevetet. Némán, komolyan.

Volt egy részlet az Esti Kornél csodálatos kalandjaiban. Az ifjú költő megismerkedik egy osztrák pincérlánnyal, valahol Karinthiában, két vonat között. Lázasan ígéri, hogy visszajön érte, ez életében az első szerelem. És ekkor lép be a kalandba az álom: az asszony harminc év után is ott vár rá, a pályaudvari restiben. Igen, valahogyan így él szimbiózisban álmaival, emlékeivel a szemlélődésre ítélt közép-európai ember.

És itt van közöttünk, idegenbeszakadtak és honi társaink között a különbség. Mert mi elvettük feleségül ezeket a karinthiai pincérlányokat. Nem tartottuk tiszteltben, megvalósítottuk a kamaszálmodokat.

Öreg hiba volt, de most már mindegy. Tudunk valamit, ez közöttünk a különbség. A többi: Krúdy, Kosztolányi, az álom, a lemondás: azonosak.

Parlamenterek

Vannak azért új létesítmények is Hungária alacsony égboltja alatt. Mint ez a Szoborpark. Budapesti köztéri szobrok a szocializmus időszakából – közli a másorkalauz. Megközelíthető az érdi Volánbusszal illetve a Kamaraerdőtől gyalog.

Kopár fennsík valahol érd felett. Ördögszekeret görget a szél, se házak, se emberek. Hát igen: az indiánok számára sem Floridában, a tengerparton jelölték ki a rezervátumokat.

Meglátogatom a múltat. Nézegetem ezeket a jobb időt látott bronzindianokat. Osztypapenkót, Steinmetz kapitányt. A kivégzett parlamentereket.

Tényleg: miért kellett kitelepíteni ezt a két gyereket? Nem is volt igaz a legenda – mondják az okosok. Eszük ágában se volt az ostromlott várost megmenteni. Miért? – berzenkedem. Szent György talán legyőzte a hétfejű sárkányt? A legendák területenkívüliséget élveznek mindenütt a világon. Sérthetetlenek.

Itt nálunk nem. Itt a fürdővízzel – mint mondják – a gyereket! A kapuban Molotov-koktélt szolgálnak fel, a rádió mozgalmi dalokat sugároz. Nyilván, hogy ez a temetőkertnyi vidámpark viccesebb legyen.

Nem mondom: néhány Sztálin- vagy Rákosi-szobor jól jönne ide. De a Parkban – különös kegyelet! – zsarnokok, diktátorok nincsenek. Mi van akkor? Hát, például, a spanyol nemzetközi brigád. Orwell, Hemingway, Malraux csapata. Mit szólnának hozzá Európában, ahová állítólag igyekszünk, ha megtudnák, hogy ők is itt vannak ezen a történelmi szeméttelen?

Mondják nekem: annak idején cikkeztek erről eleget. De a választópolgárok érzékenységét – vagy csak a józan ész szavát, egészen egyszerűen – nem veszik figyelembe ma sem. Belegázolnak. Ugyanazok, akik az erkölcsi normák hiányát vetik az emberek szemére. Vajon kik kerülnek a közterekre, a régiak helyére? Szent György helyett, aki ugyebár sosem élt, ki fejezi le ezentúl a sárkányokat?

A Városmajorban sakkoznak a nyugdíjasok. Egy másik szoborpark, az érdinél valamivel érdekesebb. A lábuknál, cekkerben, félvegni kenyér, üres sörösüvegek.

– Mikor lesz itt Nyugat! – morog egy micisapkás öregember.

Amikor Osztypapenkó lépést vált. Moldova mondta. Vagy Hofi. Sohanapján. Pedig már lépést váltott. Egyenlőre nincs benne sok köszönet.

Nyuszikám

A kerekasztal résztvevői hosszú sorban ülnek, faltól falig. A szerelem nyelvéről beszélnek, ám a szerelem nyelve tolvajnyelv: nem hagyja tettenérni magát. Ráadásul az asztal sem kerek.

A sor végén ugyan, de itt vagyok én is. Valami kézzelfoghatón töröm a fejem: társaim – úgy vélem – túlon túl elméleti emberek.

Mellettem Lőrinc üldögél, a francia barát. Rámnéz, csippent a szemével, akárcsak harminc éve, a burgundi öregdiófa alatt.

Aznap fogorvosnál volt a felesége. Mesélt valamit, amire azóta is gyakran gondolkok. Nyilván félt, mert a doki mondott neki egy szót, amitől az apró francia asszony keservesen sírva fakadt. „Azt mondta – mesélte ott, a diófa alatt – ne félj, nyuszikám! És megveregette az arcomat. Ti nekem – fordult hozzánk – ilyesmit sose mondatok!”

Hallgattunk, mint akit megütöttek. Azt hittük, tudunk franciául. Hosszú évek óta éltünk már a Szajna partján, és lám, nem ismertük ezeket a gügyögő, kedveskedő szavakat.

Később megtanultuk őket. Visszamenőleg. Gyanítom: sohasem olyan jól, mint az öreg, vidéki fogorvosok.

A kerekasztal résztvevői beszélnek. Gondolkodom. Akkor a menekültorsot hibáztattuk, Lőrinc meg én, ott a burgundi diófa alatt. Később derült csak ki a szörnyű valóság: saját anyanyelvünkön sem ismertünk a testi szerelemre mást, mint durva férfiszavakat.

Mert nincsenek! – mondtuk fogcsikorgatva. Ebből a fogcsikorgató kétségbeesésből született ez a kerekasztal. A tanulmányi napok.

A teremben most egy nagy, szelíd ember, a körorvos beszél. Szó – magyarázza – csak a létezőre van. Felméréseket idéz: asszonyaink nyolcvan százaléka – mondja – nem tudja, hogy mi a kielégülés. A tisztelt egybegyűlteknél szavak helyett a szerelmet kéne megreformálniuk.

Ez itt azonban irodalmi tanácskozás. A valóság nem érdekli a tudósokat. Amikor ráirányítják a reflektort, én sem a burgundi diófát mondom el. Sem a francia fogorvosokat. Mire jó a beszéd! Szégyeltem magam.

Valamit azonban mégiscsak illik mondanom. „Vállalom – jelentem be szerényen –, hogy hazatelepülésem után az idézett statisztikákat hetvenkilenc százalékosra módosítom!

A résztvevők vihorásznak. Lőrinc rámnéz, szomorúan, komolyan. Bizony, elszálltak az évek. És mi ketten, idegen élettársak oldalán, soha nem öleltünk magyarul gügyögő, kedveskedő lányokat, asszonyokat.

Gyalogbodza

Hajnali öt óra, párás, puha csend. Apró fürdőváros, az emberek még alszanak. Jövök le a hegyről, elszántan, másnaposan. Ez a harmadik hajnal, ennyi ideig bírom ki a kongresszusokat.

A buszállomáson már kinyitott a büfé. Messziről érzem a kávéillatot. A pultnál áll valaki. Rendel, konyakot.

– Te vagy az, Imrém?

Felelemli a szemét, beállít magának:

- Hová még? - kérdi rekedten.

- Pestre.

- Minek?

Az álla borostás, szürke hajcsomó tapad a fején. Régen minden hónap elején fent, a Pilvaxban fogadta a pesti munkatársakat. Szép, nagy darab ember volt. Csokornyakendő, harcsabajusz. Aktatásában szállította a kéziratokat.

Mire észbekapok, előttem is ott áll a konyak.

- És te? - kérdem.

- Rosszul alszom - feleli.

Véres zsebkendő van a csuklójára csavarva.

- Megvágтам magam - vigyorodik el. Nem szeretem a kongresszusokat.

- Hogy megy a lap?

- Sehogy.

Kétmillióért perelik. Hat kötetet adott ki ebben az évben, és tizenkét kötetes a sorozat.

- Nem tudom befejezni - morogja. Itt minden - érted? minden! - félbemarad.

- Nem vesznek könyvet az emberek.

- Nem az a fontos, hogy eladd.

- Hát mi?

- Hát az, hogy meglegyenek.

Ezek ilyenek. Végváriak.

A pesti Volán az ötöstre érkezik. A járdaszigeten már ácsorognak az utasok.

- Jön a buszom.

Rámnéz. Szép, magyar fej. Kerek koponya, csipás, véreres szemek:

- Mindenki - morogja. Mindenki siet.

Kis fürdőváros, párás, puha csend.

- Küldjél kéziratot! - szól utánam. Küldesz?

Megszorítja a kezem.

- Útni kellene - súgja a fülembé.

Fölszálllok, megváltom a jegyet. Már a kanyarban tart a Volán. Poros gyalogboda, árok. Imrém, egyedül, a keskeny járdaszigeten.

Miért

Miért szeretem mégis ezt a helyet? Pontosán nem tudom. Mert az enyém lenne? De hiszen önnönmagamért se vagyok én oda! És hát nem is egészen az enyém, legyünk tárgyilagosságok.

Tény, hogy elfogadom. Itt a múlt, a jelen, a tegnap és a ma minden pillanatát vállalom. A jó, a rossz, minden győzelem és minden vereség én vagyok. Bárhol is élttem eddig a világban, legfeljebb egy szobában vagy egy ivó sarkában éreztem jól magam. Egy talpalatnyi földet se tudtam belakni negyven év alatt.

Tudom, hogy ez így nem mond semmit annak, aki itt élte le az életét, de közben szüntelenül elvágtyakozott. „Vállalom, elfogadom”: talán le kellene bontani az ilyen nagy szavakat.

Szóval jó, hogy Ady-liget még mindig ott van Mogyoród után. Hogy Búdöskút-pusztán most is megáll a miskolci vonat. Hogy útközben beszélnek hozzám. Héven, Volánon, villamoson.

No meg hogy itt törtek össze rabigát. Ezen a helyen szövegelt Hofi Géza és Kosuth Lajos.

Jó a déli harangszó, meg hogy az ember minden este, műsorzáráskor, sírvafakad. És hogy hajnalban nem kakaduk, hanem verebek veszednek az ablak alatt.

Folytatni lehetne. Hát igen. De elmagyarázní?! Talán jobb is, ha hallgatok.

Ezek itt azt hiszik, hogy van még egy dobásuk. Hogy, mint a szaros gatyát, lecserélhetik a sorsukat. Ezt szeretem bennük. Ezt a vad álmodozást. Ezeket az összeszorított fogakat.

Értem én, hogy mi történik velünk, hogyne érteném! Ülünk itt, uram, néhányan, akik ismerjük a dolgokat. De ilyenkor, az élet alkonyán, még egyszer, utoljára, egy kis szeretetre vágyik az ember. Megfelekedni a külvilágról. Elvenni feleségül azokat a pincérlányokat.

Lassan megtelik a szomorú terem. Fél száz sápadt fiatalember. Vajon Szent György helyett, aki ugyebár sosem élt, ki fogja lefejezni a sárkányokat? A szerelem nyelve tolvajnyelv. Nem tudom kifejezni magam.

Agyagbánya, feneketlen. Poros gyalogbodza, árok. Hazajöttem. Ez vagyok én. Ezek pedig a végváriak.

